

Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Facultatea de Litere și Arte
 “Lucian Blaga” University of Sibiu, Faculty of Letters and Arts

Receptarea critică a *Revistei Cercului Literar*. Piața ideilor și piața pâinii în presa de după august 1944

On the Critical Reception of the Literary Circle Review (Revista Cercului Literar)

The present study has four analytical sections: „The Ideas Market and the Bread market in the Press After August 1944”; „Poetry and Theory of Poetry in the Literary Circle Review”; „Echoes from Bucharest” and „Echoes from Sibiu”. The author begins by describing the contrast between the reviews and ideas explosion from the period 1944-1947, as well as the precarity of the post-war life, climate in which, in January 1945, was first published in Sibiu the Literary Circle Review (*Revista Cercului Literar*), as a tribune of the Sibiu Literary Circle – a group of poets who wished to dissociate the aesthetical factor from other values and to revitalise the poetry by giving it a dramatic contents, „baladesque”. The critical appraisal of this review was mostly unfriendly, both in the Bucharest press and in the local one.

Keywords: Cercul Literar de la Sibiu; Revista Cercului Literar; balade; lamentații; lovinescianism; „cerc vicios”

Institution's address: Bd-ul Victoriei, nr. 5-7, Sibiu, 550024, România, tel: +40-(269) 21.55.56,
 fax: +40-(269) 21.27.07, e-mail: litere@ulbsibiu.ro, web: <http://litere.ulbsibiu.ro>

Personal e-mail: anaselejan05@yahoo.com

Revista Cercului Literar, apărută la Sibiu în șase numere în răstimpul ianuarie-august 1945, s-a născut într-un climat de generală efervescență revuistică, climat instaurat la câteva săptămâni de la încetarea războiului, nu numai în capitală, ci și în provincie. E de mirare cum după un război relativ lung, costisitor și dramatic pentru populație și răvășitor în aceeași măsură, căci s-a purtat când împotriva Estului (Uniunea Sovietică), când împotriva Vestului (Germania), așadar pare de mirare că, la scurtă vreme de la evenimentele din august 1944, apar ziare și reviste noi, ori reapar altele întrerupte în anii celui de-al doilea război mondial. Numai la București în toamna anului 1944 apar o serie de noi reviste literare și ziare cu bogată și constantă informație literară și culturală: *Tribuna poporului* (director G. Călinescu), *Victoria* (director N.D. Cocea), *Orizont* (Șașa Pană), *Jurnalul de dimineață* (director Tudor Teodorescu-Braniște), *Democrația* (director Anton Dumitriu), *Scânteia tineretului* (redactor responsabil Mihnea Gheorghiu), *Răspântia*, *Veac Nou* și vor mai fi fost.

Pe la jumătatea lui septembrie 1944 au loc alegeri la Societatea Scriitorilor Români, fiind excluși unii și aleși alții, iar presa de toate orientările salută evenimentul cu

titluri de genul *Scriitorii părăsesc izolarea*¹, *Scriitorii în slujba poporului*², *Noi membri în SSR*³.

Ceva mai devreme, pe la începutul lunii, se reorganizaseră Uniunea Ziariștilor Profesioniști și Academia Română. Se refac statute, platforme, alianțe; se elaborează liste cu epurări care se petreceau, nu atât într-o societate care se refăcea după război, cât într-o societate care se pregătea să se transforme din temelii. Despre direcția acestor schimbări radicale știau foarte puțini - o anumită facțiune de guvernământ, cei mai mulți, printre care și creatorii se lăsau probabil conduși de vântul schimbării, de acțiunea și de noul „energetism” de care părea că se molipsea umanitatea din vreme. O vreme în care evenimentele se succedau cu repeziciune, căci o lume se demola și alta se construia și fiecare era solicitat să se poziționeze, era solicitat să adere sau să combată.

În calitate de cercetător care am parcurs presa acestor ani cu anume țință documentară, și în egală măsură citind colateral mult și cu pasiune, datorită ineditului informației, pot să afirm cât de disproporționate se configurau cele două talgere ale balanței: piața ideilor și piața pâinii. Într-o parte sărăcie, privațiuni, lipsuri, cartele, constrângeri, rații insuficiente. În cealaltă parte luxurianță, debordanță, ingeniozitate, erudiție, dar și polarizarea: voluptate a acuzării sau a apărării, originalitate sau falsitate,

îndrăzneală sau obediență, însă oricum: libertate de opinie. Și opinii erau multe și diferite, de parcă un zăvor fermecat s-a deschis, scoțând la iveală idei ținute sub obroc sau rapid asumate, încât spectacolul presei din vreme justifică perfect străvechea sentință *inter arma silent musae...* Chiar *Revista Cercului Literar* este o dovadă în acest sens.

Dar posibila mirare care te încearcă privind emulația revuistică într-o societate secătuită de război este numai aparentă și retorică. Căci noile publicații înlocuiau și mai multele publicații interbelice nevoite să-și înceteze apariția. Se va dovedi, însă, în scurtă vreme că această eflorescență revuistică și de idei va fi trecătoare și, după ce va fi traversat diverse crize printre care, mai ales criza hârtiei – adică cota mică de hârtie alocată de stat anumitor publicații –, o anumită parte a presei a sucombat sau a fost interzisă, astfel că din 1949 a avut drept de existență doar presa de stânga.

Revenind la *Revista Cercului Literar*, să mai precizăm că în anul 1945 apar câteva publicații noi care iau și pulsul vieții literare. De pildă, la București apar revistele *Lumea* (director G. Călinescu), *Universul literar* (director Al. Ciorănescu), *Torța* (director M. Sevastos), *Tineretea* (director Gh. Nechiti), *Ethos* (director N. Bagdasar), *Viața socială CFR* (unde, începând cu nr. 5, din comitetul de redacție vor face parte Ion Caraion, M. I. Cosma și Virgil Ierunca).

Se-nțelege că astfel de publicații vor apărea și-n anii 1946-1947.

Aceste noi publicații culturale se adaugă altora, revenite în peisaj, sau având continuitate de apariție, cum ar fi: *Revista Fundațiilor regale*, *Viața românească*, *Contemporanul* – ca să le amintim doar pe cele care beneficiau de colaborări proeminente din lumea literară.

Poezia și teoria poeziei în *Revista Cercului Literar*

În acest context de presă, subsumat libertății și nevoii de acțiune și construcție culturală care caracterizau peisajul ideilor din primele luni postbelice apare, deci, la Sibiu *Revista Cercului Literar* ca tribună de manifestare a „Cercului Literar de la Sibiu”, de dezvăluire a orientării literare a membrilor lui, orientare definită într-un program estetic⁴ anunțat încă din 1943 – moment nefavorabil atât din cauza războiului, cât și datorită declinului lovinescianismului, prin îmbolnăvirea în scurtă vreme (1943) a lui Eugen Lovinescu – mentorul cerchiștilor – și apoi prin moartea acestuia (16 iulie 1944). Reforma estetică propusă de gruparea literară a tinerilor din Sibiu viza mai ales liricul, prin fecundarea acestuia cu un „conținutism poetic”, astfel încât noul gen să fie „mai apropiat eposului, baladescului”.

Baladescul – ca matrice poetică în care liricul fuzionează cu dramaticul în vederea umplerii formei

poetice cu substanță și semnificații – este readus în discuție, ca posibilă formă de poezie a viitorului, în paginile *Revistei Cercului Literar*. Opus poeziei pure, experimentelor avangardiste și suprarealiste care, prin primatul formei și al tehnicii, secătuiseră poezia de conținut, idei, mister și emoție, opus creațiilor cu teză (etnică, etică, politică), baladescul trebuia să se situeze exclusiv în perimetrul esteticului și, ca un creuzet al structurilor literare autentice – indiferent de vârstă și denumire –, trebuia să genereze o operă universalistă, cu semnificații majore, constructive. Acesta este, în linii mari, conținutul ideii de literatură, mai exact de poezie, la care s-a gândit majoritatea tinerilor membri ai „Cercului Literar de la Sibiu” (1943-1945): Ion Negoitescu, Ștefan Aug. Doinaș, Radu Stanca, Ioanichie Olteanu, Cornel Regman, Victor Iancu, Wolf von Aichelburg, Eugen Todoran, Ovidiu Cotruș, Ion D. Sârbu, Nicolae Balotă ș.a.

Aceștia sunt, în esență, și principalii semnatari ai *Revistei Cercului Literar*. Nu intenționez, *hic et nunc*, să comentez conținutul revistei cerchiștilor. Să spun, totuși, că se afirmă aici ca analiști și teoreticieni: Cornel Regman, Wolf von Aichelburg (sub pseudonimul Toma Ralet), I. Negoitescu, Radu Stanca, Henri Jacquier, Deliu Petroiu, Victor Iancu, Nicolae Balotă, Eugen Todoran, Ovidiu Cotruș (sub pseudonimul Ovidiu Sabin), Ion D. Sârbu, comentând preponderent scrieri contemporane românești ale unor autori ca: Vladimir Streinu, L. Blaga, I. Peltz, Virgil Gheorghiu, Constant Tonegaru, D. Stelaru, G. Călinescu, Al. Rosetti, T. Arghezi, V. Voiculescu, T. Vianu ș.a. Se publică, desigur, creații proprii ale cerchiștilor: teatru, proză, dar mai ales poezie. Cum era de așteptat, nu lipsesc nici articolele programatice, de concepție și conduită literară.

Poetica „Cercului literar de la Sibiu”, coordonatele gândirii literare, sfera apropiierilor estetice și a respingerilor, modelele și proiectele, se reconstituie din câteva texte cu investitură teoretică ori explicativă a acestei mișcări literare, publicate în *Revista Cercului Literar*, și anume *Perspectivă* (redacțional, nr. 1), *Actualitatea atitudinii estetice* (Victor Iancu, nr. 1), *Viitorul literaturii române?* (I. Negoitescu, nr. 3), *Criza sufletului modern* (Toma Ralet, nr. 4), *Resurecția baladei* (Radu Stanca, nr. 5) și *Despre prețiozitate în poezie* (Toma Ralet, nr. 6-8).

Literatura grupării literare sibiene a însemnat, mai ales, poezie. Așa se explică de ce majoritatea textelor programatice se referă la destinul poeziei, dezvăluind maestrul și poezii afini (Goethe, Valéry, Rilke, Montale, T.S. Eliot, Eminescu, Bacovia, Blaga, Arghezi).

Și desigur, *Revista Cercului Literar* publică multă „poezie a viitorului”, așa cum o practica cerchiștii. Nu voi face nici în acest context fizionomia poeziei apărute în această revistă. Au făcut-o monografi destoinici ai grupării literare sibiene, am făcut-o și eu, detaliat, în capitolul „Resurecția baladescului înăbușită”

din cartea *Poezia românească în tranziție (1944-1948)* apărută în 2007.

Rezumând, să spun totuși că poeziile publicate în cele 6 numere, din care ultimul triplu (iun.-aug. 1945), concretizează resurecția lirismului, atât prin noua dimensiune baladistă a poemului practică de poezii cerchiști (Ștefan Aug. Doinaș, Radu Stanca, Ioanichie Olteanu), cât și prin poezia de factură modernistă, necontaminată de "noul ritm" - cum numea I. Negoitescu "poezia nouă" pentru mase (considerată de cealaltă tabără adevărata poezie a viitorului), așadar și prin câteva poezii publicate în *Revista Cercului Literar*, ale lui Constant Tonegaru (în nr. 3), Al. T. Țion și Ovidiu Cotruș.

Fără îndoială, Ștefan Augustin Doinaș are cea mai notabilă contribuție la resurecția lirismului, fiind prezent număr de număr, cu 16 balade, printre care: *Forma îngerului, Tatuaj pe sânul stâng, Măști, Vița de vie la paralela 80°, Febră, Soarele și scoica, Nunta, Mistrețul cu colți de argint, A cerului pădure răsturnată, Regele, fiul copacului*, publicate în volum la debutul editorial din 1964. În forma statuară a baladei, tensiunea ideilor concurează cu muzicalitatea versurilor, cu dramatismul și misterul anecdotei, cu emoția și fiorul liric. Demult, de dinaintea moderniştilor și de dinaintea simboliştilor, nu s-au scris „povești” atât de pline de miez și de vers inspirat! Bunăoară, drama inacceptării adevărului și a propriilor imperfecțiuni, din *Forma îngerului (și acolo, unde înfloreau bureții, / venea un înger roșu și diform) (...)* să-și privească-n apă fața hădă (...)/ să plângă și pe urmă să surădă/ la gândul că oglinzile îl mint.)

Sau aspirația spre existența primară, evadamică, într-o natură pansexualizată: *La Polul Nord, aproape de osia furtunii (...)/ Acolo vom ajunge într-un târziu, la vamă / (...)/. La cea din urmă poartă pustie, fără plante/ Vom arunca veșmântul și vom planta subtiri, (...)/ un arc cu struguri negri, ambițioși și goi (...)/. Și în aceeași noapte disprețuind și bezna/ și clima-nfumurată, vrăjită de ninsori, / frunza va strânge șoldul, arcul va bate glezna/ iar vinul va fi roșu și limpezit în zori.)*

Ori drama geniului din *Mistrețul cu colți de argint*, sau drama incompatibilității din *Soarele și scoica* (baladă refăcută, parțial, la publicarea în volum, ca și altele, de fapt).

Nici lumea baladelor lui Radu Stanca nu este mai puțin insolită. Deși publică mai puține texte decât Doinaș: trei mai ample în primul număr al revistei și un ciclu intitulat *Șapte balade scurte*, în nr. 3 al *Revistei Cercului Literar*, se poate observa modalitatea diferită de comunicare a stării poetice.

Dacă Doinaș crea un scenariu liric obiectivat și, în postura de creator omniscient, dădea libertate personajelor să se exprime, să creeze evenimente și stări poetice, Radu Stanca se exprimă doar pe sine, la modul elegiac, jucând diverse roluri și având măști diferite în poziția de eu liric central și, mai ales, coagulant al situațiilor lirice. Nu întâmplător poemele

sau se numesc *lamentații, elegii*, specii diferite de balade sau legende – ca structuri de exprimare a substanței dramatice.

Încă de la debutul poemului baladesc, diferența este izbitoră la cei doi poeți.

Așa, la Doinaș:

*La începutul lumii, când lumina
căzând cu cercuri mari... (Forma îngerului)*

*Cândva fecioarele acestui astru
ieșind din casă sprintene, în soare (Elegie)*

*În vremuri tinere și fără nume
când astrele nu se sfiau deloc
a-și slobozi orbitele în lume (...)
O scoică nobilă și virtuoasă
își cultiva de mii de ani în casă
penumbra, ca o pânză de gherghef. (Soarele și scoica)*

Așa, la Radu Stanca:

*Până acum iubito, viața ne-a fost fraged vis
Romantici trecut-am prin orașe de aur. (Intrarea în junglă)*

*Pentru că ochii ei mi-au plăcut
Iubitului i-am spus că sunt albaștri. (Pisica)*

*Din cele șase capete / Răpuse șase-n luptă,
Râni n-ar fi vrut să capete/ Dar lancea-i era ruptă (Capul de fată)*

*Ce să-ți aduc, iubito, de pe mare
O întrebă în șoaptă într-o zi (Cea mai frumoasă floare)*

Stau singur între patruzece de steaguri (Tristețe înainte de luptă)

Pe tine te laud, prea frumoaso, pe tine (Lamentația poetului pentru iubita sa)

*Îmi vor cuprinde flăcările-ntâi
Picioarele rănite și grumazul. (Lamentația Ioanei d'Arc pe rug)*

Sigur că excepții de la regulă există. Oricum, concordanța între teoria baladescului și poezia publicată de Radu Stanca în „*Revista Cercului Literar*” este aproape exactă. În cazul *lamentației baladesti* – scria Radu Stanca în *Resurecția baladei*, „comunicarea afectivă nu se distinge aproape deloc de cea a liricului pur (...). Prezența poetului liric e deosebit de activă (...) de aceea din punctul de vedere al adhortației, discursul se ține la persoana întâi. (...) În balada propriu-zisă prezența

poetului liric e mai puțin activă, locul de frunte luându-l anecdota și personajele ei”.

Ecouri bucureștene

Cum a fost receptată *Revista Cercului Literar*, având în vedere durata scurtă de apariție și tirajul, probabil destul de mic? Ce ecouri a stârnit printre literatori, printre poeți mai ales, poeți atât de amestecați ca vârstă biologică, de la Mihail Cruceanu, T. Arghezi, G. Bacovia ș.a., la D. Corbea, Constant Tonegaru ș.a. (ca să amintim doar extremele de vârstă)? Dar mai ales atât de deosebiți ca formație estetică interbelică (pe care cei mai mulți și-au prelungit-o și-n volumele postbelice tipărite până prin 1948), de la simbolism, suprarealism, modernism), la lirica socială, cetățenească, intimistă⁵ etc.

A stârnit destul de multe ecouri, mai ales în capitală, menționate, de regulă, în rubrici care comentau presa literară, în ziare și reviste ca: *Scânteia tineretului*, *Universul literar*, *Victoria*, *Ținerețea* și încă câteva. Lipsesc opinii în *Viata românească*, reapărută în noiembrie 1944 după o absență impusă din septembrie 1940, fără îndoială revista de reper a literaturii române și pe-atunci, ca și mai înainte. În proporție de peste 90 la sută opiniile despre *Revista Cercului Literar* sunt defavorabile, bășcălioase sau numai binevoitor ironice; o singură notă este comprehensivă, chiar înalt laudativă. În receptarea celor mai mulți, Cercul Literar devine cercul vicios, redactorii: “băieții de la Sibiu”, sau “tinerii de la Sibiu”, țintele predilecte fiind: I. Negoitescu, Ștefan Aug. Doinaș, Radu Stanca.

Dar să derulăm cronologia receptării cu precizarea că nu am cercetat toată presa anului 1945, așadar s-ar putea să fi mai fi fost ecouri la subiect.

25 martie 1945. În *Universul literar*, săptămânal reapărut acum sub direcția lui Al. Ciorănescu, Adrian Marino⁶ publică o vehementă notă critică la adresa cronicii literare a lui I. Negoitescu din primul număr al *Revistei Cercului Literar*, publicată la rubrica “Carnet literar”, intitulată *Limbaj critic*:

În *Revista Cercului Literar* (ianuarie 1945) în cadrul unei pretinse “cronici literare” d. I. Negoitescu oferă amatorilor de perle stilistice, câteva momente cu adevărat delectabile. Rar ne-a fost dat să întâlnim la un publicist tânăr – de altfel plin de înfatuare – o expresie mai sclifosită, mai greoaie și mai puțin talentată. Despre un critic se pune că este de ... “migale fine”, în “băi de filtrație aproape estetistă”, sedus de “esențe nu tocmai substanțiale”, compuse la rândul lor din ... “patinări elegante” (p. 45). Notația altui critic e ... “perspectivică” (p. 49), în timp ce dl. Peltz, vădind spirit de neprevedere, nu-și “căptușește” personajule “cu ... analize”. (p. 52). Recenzile respective sunt împiedicate, trudnice, laborioase, plicticoase în bună parte. De multe ori construcția nu sună bine în românește: “în cu totul altă perspectivă” (p. 48).

Foarte frumos că băieții de la Sibiu își propun să nu

confunde punctele de vedere și să cultive valorile absolute. Bunele intenții nu sunt însă niciodată suficiente și mijloacele par a lipsi în cea mai mare parte.

Mai 1945. În *Scânteia tineretului* (responsabil Mihnea Gheorghiu), în două rânduri, în cursul lunii, mai este criticat cercul literar sibian și revista lui. Întâi, la rubrica „Catalog”, este sancționată revista („paginile ei ne apar astăzi artificiale, ca niște plante de seră”) și poeții semnatari. Astfel, despre Șt. Aug. Doinaș se scrie: [poetul] ne întristează și se întristează cu versurile pe care le publică în aceeași revistă. Ne miră faptul că după atâția ani de formalism estetic, de poezie a cuvintelor, d-sa nu reușește deloc să-și treacă inspirația pe o altă lungime de undă (...). Crede acest poet că „tatuașele de sân”, „rodile”, „zeii profani”, „Meduzele” mai pot constitui izvoarele unei poezii care să devină bun al viitorului? Se înșeală. Poezia aspră și noduroasă, poezia oamenilor în marș, virilă și profund socială, l-a lăsat și-l va lăsa tot mai mult în urmă.

La scurt timp, un oarecare Nicolae Veronescu⁸ demască apolitismul, anacronismul și evazionismul „grupului de la Sibiu” în termeni de virulență și delațune.

Am rămas ușor surprinși – răspunde prompt Ștefan Aug. Doinaș⁹ (autorul rubricii „Revista revistelor”, la *Revista Cercului Literar*), referindu-se la atare gen de comentarii – de o seamă de note (...) care dezvăluie și alte fețe, mai pitorești, pe care le credeam definitiv acoperite (...). Cei ce iscălesc cu numele sau cu anonimatul (...) cădeau de acord a ne ataca lateral, pe motive cu totul deplasate din sfera preocupărilor noastre exclusiv literare (...). Discuția va fi posibilă numai atunci când, fie adversarii noștri vor înțelege să se documenteze (...) – fie un interes meschin va coborî condeiele noastre din pagina imaculată a revistei literare în pagina impură a foii politice: două eventualități pe care le socotim cu desăvârșire excluse.

Mai-iulie 1945. Nici cotidianul lui N.D. Cocea, *Victoria* (apărut în oct. 1944, redactor-șef G. Ivașcu, redactor-prim Geo Dumitrescu, având pe frontispiciu mențiunea „ziar de informație și comentariu critic”), nu scapă ocazia de a recepta negativ fapta sibiană de presă literară. În două rânduri, în mai și în iulie, cititorii respectivului ziar (devenit din octombrie 1945 organ al Partidului Național Popular, dar menținând consistente informații literare) află despre „maiorescianizarea” apocrife din Ardeal”, despre “intoleranțele blagiste” preluate de „tinerii de la Sibiu” ș.a:

Revista Cercului Literar de la Sibiu, scrisă de un grup tânăr ancorat numai în aparență moștenirilor lovinesciene, dar bolnav în fond de toate intoleranțele blagiste, de toate rigiditățile de școală germanică ale dascălului de la Sibiu, de toate îngustimile formale ale maiorescianizărilor apocrife din Ardeal, agonizează de la primele numere în gratuitățile de cerc vicios ale unui estetism de întreprindere provincială. Dogmatici, meticuloși, gravi și încheiați la gât, “tinerii de la Sibiu”, dintre care unii versificatori de talent, promiteau altceva decât înfatuare și morgă,

scriu prețios și claustral rânduri care par inscripții desgroate. Despre asta însă vom vorbi, odată¹⁰.

În partea a doua a notei nesemnate¹¹, din cadrul rubricii „Carnet” este receptată cu aceeași umoare neagră cronică literară a lui I. Negoieșcu la volumul de poezie al lui Dimitrie Stelaru, apărut în 1944, cronicarul fiind vizibil ofensat de două opinii ionnegoiești: că D. Stelaru ar fi adevăratul model de tânără poezie și că M.R. Paraschivescu a pierdut esteticeste trecând la „noul ritm”, recte „poezia pentru masse”.

Acum ne oprim la cronică a d-lui Ion Negoieșcu, unul din conducătorii grupului de la Sibiu și criticul, învesit de regretatul Lovinescu în clipele de eclipsă ale unei vârste înaintate cu haruri și vocații pe care le desminte violent. Dl. Negoieșcu scrie în cronică sa despre „Ora fantastică”, cartea lui Dimitrie Stelaru, următoarele rânduri: „căci e incontestabil că d. Dimitrie Stelaru domnește peste poezia scrisă de un I. Caraion, un Ben Corlaci, un Geo Dumitrescu, un Miron Paraschivescu însuși (care părăsind genul mai personal al „cântecelor țigănești” s-a adaptat noului ritm) sau unui Constant Tonegaru, acesta din urmă cu tendințe tot mai accentuate de a intra într-o zonă autentică, grupul degenerând prea des însă în teribilisme și ifose suprarealiste, care nu mai păstrează umoarea halucinației romantice a modelului.

Dacă se poate discuta asupra situației de frunțas în lirica tânără a lui Dimitrie Stelaru, ceea ce nu mai poate fi contestat este gratuitatea afirmației prin care tânărul critic de la Sibiu proclamă pe autorul „Orei fantastice” ca model al poeziei tinere. E drept că poezia lui Stelaru s-a impus puternic în primele stihuri și chiar în cele următoare ale d-lui Ben Corlaci sau Constant Tonegaru, fără a le interzice însă o specificitate proprie. Dar să admitem că o similară influență stăpânește poezia lui Caraion, Geo Dumitrescu și Miron Paraschivescu, iată numaidecât o grosolană eroare. Ea nu ni se pare posibilă în perspectiva altminteri precoce pe alocuri a d-lui Negoieșcu-care nu ignoră, Doamne! « umoarea halucinației romantice » a poeziei lui Stelaru, decât, cine știe, prin imixtiunea inexpertă a unor aprehensiuni politice care-l stărnesc pe tânărul cronicar de la Sibiu să deteste trecerea lui Miron Paraschivescu de la „cântice țigănești” la „noul ritm”(?).

E păcat pentru puritățile de estet ale d-lui Negoieșcu să afirme grosolanii care pot să cutremure de dincolo de lume mâniile lui Lovinescu, criticul sincerităților totale și al imparțialității depline. Nu rămâne să mai presupunem decât că d. Negoieșcu se exprimă defectuos, ceea ce pentru bietele dimensiunii ale recentului său prestigiu, poate fi încă o scuza.

O atitudine ceva mai îmblânzită dezvăluie o notă¹² din 19 iulie a aceluiași ziar, în sensul că opinia negatoare (despre poeziile lui Ștefan Aug. Doinaș) este contrabalansată de una apreciativă. Nota, tot nesemnată, apare în cadrul paginii „Cultura și viața” la rubrica „Carnet” și comentează foarte succint nr. 5 al revistei:

Revista Cercului Literar din Sibiu ne aduce din nou un conținut care nu este lipsit de bogăție. Se remarcă de asemenea o încercare binevenită de a orienta cititorul în toată viața

culturală românească, revista fiind concepută ca un îndreptar. Există uneori o voită beție de cuvinte care maschează doar lipsa unei temeinice priceperi.

Poezia d-lui Șt. A. Doinaș se prezintă umflată și lipsită de orice vigoare a sentimentului. Desprindem, caracteristice aceste versuri pline de o vanitate... deșartă:

Azi împlinesc o mie de lucruri trecătoare
Privind amurgul sumbru care coboară-n văi
Sufletul meu sălbatic nicidecum n-a fost mai mare,
În sfera lui bogată cuprinsă de văpăi.

Nimic altceva decât logoree și proză rimată. În schimb, aceeași revistă, ne aduce un interesant articol-cronică, semnat Henri Jacquier, în legătură cu „Stilistica limbii române” a d-lui prof. Iorgu Iordan, articol scris cu competență și justete.

1 iulie 1945. Este data când apare săptămânalul de atitudine și cultură progresistă *Tineretea*, condus de Gh. Nechiti, care vreme de un an și jumătate, adună în jurul lui aproape toți tinerii scriitori din vreme, preponderent de stânga dar și neutri: Al. Piru, Marin Preda, D. Stelaru. Editorialul *La început de drum* din primul număr¹³ afirmă clar orientarea revistei: *După ani de dureroasă aducere aminte, prin lupta eroică a Armatei Roșii și a tuturor popoarelor iubitoare de libertate, o eră nouă se deschide pentru tineretul din România(...). Este drumul dragostei de popor și al luptelor pentru dreptate și pentru progres.*

Față cu acest crez publicistic, receptarea *Revistei Cercului Literar* nu putea fi decât negativă, fiind incriminate absenteismul și izolarea:

Revista Cercului Literar care apare la Sibiu sub conducerea unor tineri perseverează să cultive aceeași atitudine absenteistă și pur formală. Este regretabil că mai există unii oameni care își închipuie că arta își extinde binefacerile ei numai la un simplu „cerc” de intelectuali. Credem că ar timpul ca acești scriitori să părăsească „cercul vicios” în care s-au închis.

D. Radu Stanca, versificator incorijibil al unei renumite reviste își împarte vibrațiile cu pisicile și d-soarele de pension. Numai în acest fel ne putem explica răvașele kilometrice pe care le scrie despre subiectele de mai sus¹⁴

În fine, o consemnare¹⁵ cu plus și minus despre nr. 5 al *Revistei Cercului Literar*:

Am primit nr. 5 al Revistei Cercului Literar care apare la Sibiu sub conducerea unor tineri. După cum ne-au obișnuit numerele precedente și de data aceasta paginile acestei publicații abundă în lucruri de preț și de talent. Dacă redactorii ar reuși totuși să întreacă o anumită prețiozitate tinerească, prin mai multă îndrăzneală, fie chiar lirică, revista ar câștiga în vigoare și valoare.

Sept. 1945. Găsim, în fine, singura percepție pozitivă a *Revistei Cercului Literar*, în care lauda („seriozitatea de a avea conștiința libertății și de a nu prostitua această conștiință”) se îmbină cu sfatul colegial dat „condeilor remorcate de regretatul E. Lovinescu”, de a nu fi ostile „actualului moment

istoric". Totul scris fără ironie și sarcasm. Însemnarea aparține lui Ion Caraion¹⁶ co-autor al rubricii „Note” din cadrul recent reapărutei *Reviste a Fundațiilor Regale*. Detectăm aici, *in nuce*, câteva idei privind criza morală a omului modern pe care le va amplifica cu brio în intervențiile sale din cadrul campaniei despre crizism, declanșată în anul următor, campanie pe care eu¹⁷ am configurat-o pentru prima dată în toată desfășurarea sa, încă din 1992. Identificăm în această notă și nemulțumirile lui Ion Caraion, unul dintre cei mai activi poeți și publiciști de stânga din acest răstimp, eclipsat însă serios de Geo Dumitrescu, M. R. Paraschivescu, E. Jebeleanu ș.a.. Bunăoară figura „acestei capitale traversată de foarte multe patimi”, ceea ce face ca, prin comparație, provincia să apară în ideal: „provincia știe și înțelege mai mult”.

Dar să citim consemnarea lui Ion Caraion în întregime:

Ce radicală neasemănare între ceea ce se întâmplă la București și ceea ce fermentează în Ardeal! Câtă deosebire de perspectivă și de valoare chiar între tinerii aceleiași generații de pe două meridiane, dar dintr-o singură țară! Mai mult decât impostura ascunsă în umbra cuvintelor mari, la 20 de ani apreciem seriozitatea de a avea conștiința libertății și de a nu prostitua această conștiință. O descoperim de abia la Sibiu - și ce timidă...

„Revista Cercului Literar”, tipărită lunar, dar cu întârziere, e catalogul preocupărilor literare și artistice ale studenților de acolo. Sunt printre colaboratorii revistei, desigur, unii ale căror afirmații critice sau ale căror realizări poetice dau naștere la discuții, conving mușchii sprâncenelor să se mire, provoacă indignări. Nu omitem acest lucru. Dar, numai faptul că ei tipăresc o revistă despre care se crede a se vorbi ca despre bunele reviste din București, e foarte mult. N-am vrea să facem un reproș nimănui, convingși fiind cu anticipație că nu reproșurile au darul să mai îndrepte ceva, când ceea ce numim conștiința spirituală a omului modern se află în dispersare, în vacanță sau nu se mai află decât în fanteziile și bunăvoințele noastre. Fiindcă transcriem încă o dată niște fraze gândite mai demult și cu altă ocazie ne îngăduim însă - absolut obiectiv - observația că provincia știe și înțelege mai mult decât această capitală traversată de foarte multe patimi dar de foarte puține momente prietenești, creatoare, să se realizeze. Acolo, în provincie, oricât am vrea noi să uităm - tinerețea, spiritul și foamea de libertate a tinereții spiritului mai gâlgăie încă în pabarul cu poeme, mai zgudnie și mai transformă.

Studenții Sibiului pot constitui, din multe puncte de vedere, un exemplu pentru cercetarea universitară a Bucureștiului.

În „Revista Cercului Literar” întâlnim condeie remarcate de regretatul E. Lovinescu, siluete care au circulat prin buletinele de literatură ale Capitalei și adesea întâlnim o cumințenie și o fugă de realități pe care am vrea-o dispărută sau înfruntată. La numerele viitoare, care vor întruni probabil mai multe aderențe (e bine ca Ioanichie Olteanu să fie rechemat în acest grup!), așteptăm din partea redactorilor ei un mai accentuat nerv critic, nu însă cu intenția de a fi ostil cu recomandățile actualului moment istoric, ci luând parte la discuția lui. E o invitație la

îndrăzneală.

Decembrie 1945. Că *Revista Cercului Literar* a germinat mai mult decât spun anterioarele adnotări, că a dat idei și altora aflăm dintr-o notă apărută în decembrie 1945 în *Viața socială CFR*, revistă lunară care coagula și ea importante condeie „progresiste” bucureștene (Ion Pas, Octav Șuluțiu, Mihnea Gheorghiu, Marin Preda, N. Veronescu, Ion Potopin - secretar de redacție începând cu nr. 5), Ion Caraion, Virgil Ierunca, Mihail Cosma (tustrei nominalizați în nr. 5 ca făcând parte din comitetul de redacție).

E vorba de intenția unor poeți, alții decât cei considerați pe-atunci progresiști (Geo Dumitrescu et co.), de a înființa *Cercul Literar București*. Nu se dau nume, totul se reține la nivel de zvon și sub egida lui „se vorbește”, încât nu e cazul să facem săpături privind paternitatea noului proiect de grup. Important este să reținem că poeți cam de aceeași factură estetică cu cei din Sibiu intenționau să înființeze o nouă grupare, proiect respins evident de tânărul scrib al revistei, ca aparținând unor poeți minori („paranteze lirice”) venind dinspre „suburbiile literaturii”.

*Se vorbește prin suburbiile literaturii de constituirea unui Cerc Literar București care să însumeze câțiva „reprezentanți valoroși” ai tinerei generații poetice, în treacăt fie vorba apropoziții obscure ai unor paranteze lirice de cea mai discutabilă calitate. Se fac proiecte. Se adună nisip pentru postamente (...). Proiectatul Cerc Literar București se naște (...) din dorința exclusivă de a se replica, tăfnos și lateral altor energii din marea uzină de producție poetică bucureșteană. Mai clar: un mănunchi de poeți se îndârjesc contra altora (...). Primele victime au fost două sau mai exact patru, căci schijele bombelor destinate lui Geo Dumitrescu și Ion Caraion i-au lovit și pe alți doi (...) (...)*¹⁸.

Ecouri sibiene

Dar să aflăm care a fost impactul *Revistei Cercului Literar* în spațiul publicistic sibian din 1945. Ce ecouri a stârnit? Cum a fost comentată revista? Ce opinii s-au vehiclat în presa sibiană?

La Sibiu apăreau, în vreme, trei venerabile gazete, care de-a lungul timpului consemnau și știri literare: *Telegraful român*, ziar înființat în 1893, *Foaia poporului* (ziar înființat în 1892), și *Transilvania* (1868). În 1945 apare, sporadic, o publicație nouă, de informație politică și socială - *Ardealul socialist*. În niciunul din aceste seriale nu aflăm vreo știre despre existența *Revistei cercului Literar*; așadar, niciun ecou de lectură și informare. Dar, tot în 1945, reapare la Sibiu, pentru scurtă vreme, până în luna mai, revista *Luceafărul*, având același director (Victor Papilian) și aproximativ aceeași componență a comitetului de redacție (D.D. Roșca, Grigore Popa ș.a.) ca și seria nouă, apărută între 1941-1944. Spre această serie a *Luceafărului* sibian, în două rânduri (în nr. 1 și 3 ale *Revistei Cercului Literar*), mai

ANUL I. Nr. 1-6

IANUARIE - AUGUST
1945

B. C. U. Timișoara

636/66

REVISTA CERCVULUI LITERAR

I. NEGOIȚESCU ■ RADU STANCA

ION D. SÂRBU ■ IOANICHIE OLTEANU ■ CORNEL REGMAN

ȘTEFAN AUG. DOINAȘ ■ VICTOR IANCU ■ NICOLAE BALOTĂ

HENRI JACQUIER ■ E. LOVINESCU ■ EUGEN TODORAN

CONSTANT TONEGARU ■ ION OANA ■ LUCIAN BLAGA

UMBERTO CIANCIOLO ■ DELIU PETROIU ■ IOANA POSTELNICU

AL. T. ȚION ■ TOMA RALET ■ ILIE BALEA

OVIDIU SABIN ■ RADU ENESCU

COLECTIA
EUPHORION

DACIA

sursa: <http://www.danielvighi.ro/tag/curs-literatura-contemporana/>

întâi la rubrica „Revista revistelor”, apoi și în alte contexte, se fac trimiteri acide, *Luceafărul* fiind considerat „revistă pășunistă”, „neosămănătoristă”, „tribună a spiritului confuz”, a „orizonturilor mărginite” etc. Acestor acuzații și insinuări le răspunde D.D. Roșca¹⁹ în articolul „Rezistențe și limpeziri” – prilejuit și de înnoirea atacului: *pentru că redactorul Revistei Cercului Literar* [I. Negoitescu – n.n.] *a vorbit public cu emfază (...) mai întâi la Adunarea generală a studenților Universității Regele Ferdinand, ținută în 29 martie 1945; a scris apoi (...) sub titlul „Mișcarea de rezistență dela Sibiu”*. Din ampla însemnare a lui D.D. Roșca, provocată de acest „dublu atac” – deși în prima fază („necrologul din Ianuarie”) „am preferat să nu înregistrăm în niciun fel gestul lipsit de gust al tinerilor de la susamintita revistă” – I. Negoitescu și câțiva cerchiști ies destul de șifonați.

Autorul își concepe replica publicistică, care „s-ar putea (...) să nu fie pură mișcare de defensivă”, în patru secvențe: 1) istoria adversităților dintre cele două reviste, în care una (*Revista Cercului Literar*) atacă, iar cealaltă (*Luceafărul*) ignoră o vreme, pentru ca odată cu arogarea „unei pretense – și exclusive – rezistențe spirituale cu semnificație politică”, să publice acest „răspuns care am fi dorit mult să nu devie necesar”; în a doua secvență „vom cerceta dacă sunt întemeiate acuzațiile ce se aduc *Luceafărului*”, prilej cu care D.D. Roșca rezumă programul noii serii a revistei și al concepției despre artă promovată de *Luceafărul*, conform căreia, fără a abdica de la autonomia esteticului („fără să-și compromită cu necesitate esența specifică”), în împrejurări naționale de limită (războiul, cedarea Transilvaniei de Nord), trebuie să combine politicul cu esteticul („arta poate și-n anume împrejurări trebuie să dea glas luminos (...) idealurilor care mișcă viața mulțimilor”). În cea de-a treia parte (și cea mai amplă) a articolului său, D.D. Roșca examinează „natura «rezistenței» cerchiștilor”, dar mai ales a lui I. Negoitescu (al cărui nume nu este pomenit), în răstimpul 1941-1944; se dau

exemple din articole compromițătoare (cum ar fi *Conducătorul*) în care erau elogiate „cele patru splendide națiuni care formează statele patruleterului de bază al ordinii europene: Germania, Italia, Spania și România”, precum și „caracterul eminentemente spiritual al statului totalitar de tip fascist sau legionar”, în care conducătorul devine „expresia sublimată a spiritualității reale, eroice, mistice a națiunii transfigurate” și alte exemple de „apoteoze” la adresa lui Corneliu Codreanu și Ion Antonescu. Autorul pune, apoi, în oglindă, acest tip de „rezistență” bazată pe „idei de extremă dreaptă”, cu ideologia politică a revistei *Luceafărul*, aflată – zice autorul – „de cealaltă parte a baricadei”, dorind să risipească, totodată, și posibilă impresie („a unor inteligențe insuficient informate”) că manifestul cerchiștilor din 1943 ar fi avut și o rezistență politică de stânga, în afara celei reale, de natură estetică.

Finalul articolului adună mai multe concluzii, infirmând idei exprimate de I. Negoïtescu²⁰ în articolul „Mișcarea de rezistență de la Sibiu”; să citim acest final, parțial: *Dar chiar și numai după citirea destul de numeroaselor texte reproduse mai sus, cititorii noștri vor putea înșiși stabili unde se găsește spiritul confuz, lipsit de orizont și retrograd: în „Lucașfărul”, ori în textele multvorbitoare compuse de asprii noștri judecători? Unde se află „rezistența spirituală” și cine ar fi avut cădere să vorbească onest despre ea?*

Deși asocierea pe care iubitorul de disocieri redactor al „Revistei Cercului Literar” o face între semnificația politică a manifestului din 1943 ne-a surprins neplăcut – ca tot ce nu e autentic –, în ce ne privește înțelegem stăruința depusă de D-sa pentru a face acea legătură; bună azi, când vântul suflă peste și nu dela... „conducători”...

Ne luăm totuși libertatea de a-i spune în particular, D-sale și unor prieteni ai D-sale, ceea ce în „Lucașfărul” din ianuarie c., am spus, în termeni generali, tuturor oportuniștilor (...)(...).

Dacă însă nemiloșii noștri judecători dela „Revista Cercului Literar” vor crede că cele aici spuse nu sunt totuși destul de lămuritoare, le stăm la dispoziție cu „limpeziri” care, teamă ne este, vor scoate eventual la suprafață sedimente ce ar fi bine să rămână îngropate în negurile „abisale” ale unui trecut pe care-l dorim mort pentru totdeauna.

Opiniile lui D.D. Roșca se doreau, așadar, lămuritoare în cel puțin două direcții: simpatiile de dreapta ale unor cerchiști, în special a lui Ion Negoïtescu, astfel că problema rezistenței estetice exclusive în Sibiu și a unor afinități politice de stânga sunt puțin exagerate, și poziția constantă, oarecum de stânga, a revistei *Lucașfărul*, seria 1941-1945.

Era vremea dezvăluirilor, a arheologiilor politice, în care s-au lăsat antrenate și condeie instruite din cadrul celor două reviste - care, ambele, în scurtă vreme vor sucumba. *Despărțirea de Sibiu* (și de politica literară în general) a ambelor reviste, aflate o vreme în conflict, era foarte aproape...

Note:

1. *** *Scritorii părăsesc izolarea*. În: *Dreptatea*, nr. 31, 30 sept. 1944
2. Al. C.-R. (Al Cerna-Rădulescu), *Scritorii în slujba poporului*. Societatea Scriitorilor Români participă la viața politică a statului. În: *Ultima oră*, nr. 11, 30 sept. 1944
3. *** *Noi membri în SSR*. În: *Timpul*, 13 nov. 1944. Pentru detalii privind activitatea Societății Scriitorilor Români în primele luni postbelice vezi cap. „Vânătoarea de vrăjitoare” din cartea mea *Trădarea intelectualilor*, 1992 (ed. I-a) și 2005 (ed. a II-a)
4. *** *Ardealul estetic*. O scrisoare către d. E. Lovinescu a „Cercului Literar de la Sibiu”. Semnează: Victor Iancu, E. Todoran, Cornel Regman, Damian Silvestru, (Ion Negoïtescu), Ovidiu Drâmba, Ion Oană, Radu Stanca, Romeo Dăscălescu și Ștefan Aug. Doinaș. Acest text programatic va fi denumit de cerchiști *Manifestul Cercului Literar de la Sibiu*.

5. Vezi cartea *Poezia românească în tranziție (1944-1948)* de Ana Selejan (București: Cartea românească, 2007).
6. Adrian Marino, *Limba critic*. În: *Universul literar* an LIV, nr. 10, 25 mart. 1945, p. 16
7. În *Scânteia tineretului*, nr. 26, 1 mai 1945.
8. Nicolae Veronescu, *Aspecte din literatura contemporană* (III). Grupul de la Sibiu. În: *Scânteia tineretului* nr. 29, 19 mai.
9. Ștefan Aug. Doinaș, rubrica „Revista revistelor”. În: *RCL*, nr. 5, mai 1945
10. În *Victoria*, an II, nr. 170, 19 mai 1945, p. 2
11. *Ibidem*
12. *** *Revista Cercului Literar*, 19 iul. 1945, p. 2
13. *** *La început de drum*, (editorial). În: *Tineretea*, an I, nr. 1, 1 iul. 1945, p. 1
14. *** *Revista Cercului Literar*. *Ibidem*, p. 3, rubrica „Glosar”
15. *Ibidem*, nr. 5, p. 2, rubrica „Index”
16. I. C. , *Revista Cercului Literar*. În: *Revista Fundațiilor regale*, an XII, nr. 1, sept. 1945, p. 216-217
17. Vezi cap. „Dosarul crizismului”, în cartea mea *Trădarea intelectualilor*, 1992; 2005
18. M. Srb. [Marin Sârbulescu], *Se vorbește*. În: *Viața socială CFR*, an I, nr. 8, dec. 1945, p. 48
19. D.D. Roșca, „*Rezistențe*” și „*limpeziri*”. În: *Lucașfărul V* (serie nouă), mart-apr. 1945, p. 48-56
20. În *Revista Cercului Literar*, nr. 3, mart. 1945

Bibliography

a) volumes:

- Ana Selejan, *Trădarea intelectualilor / The treason of the intellectuals*, 1992; 2005;
idem, *Poezia românească în tranziție (1944-1948) / Romanian poetry in transition (1944-1948)*, 2007

b) articles in series (the authors and the articles are mentioned in the Notes)

- Dreptatea* nr. 31, 30 sept.1944; *Lucașfărul*, martie-aprilie 1945; *Revista Cercului Literar* nr. 5, mai 1945; *Revista Fundațiilor regale* nr. 1, sept. 1945; *Scânteia tineretului*, nr. 26, 1 mai 1945; nr. 29, 19 mai 1945; *Timpul*, 13 nov.1944; *Tineretea*, I, nr. 1, iul. 1945; *Viața socială CFR*, I, nr. 8, dec. 1945; *Victoria*, II, nr. 220, 19 iul. 1945; *Ultima oră*, nr. 11, 30 sept. 1944; *Universul literar*, LIV, nr. 10, 25 mart. 1945.